

Karin Fossum

Eddy Waumans

Karin Fossum (1954) debuteerde in de jaren zeventig van de vorige eeuw met gedichten en publiceerde na een lange periode van stilzwijgen in het begin van de jaren negentig twee novellenbundels, maar heeft pas met de spannende romans waarin inspecteur Sejer (met een "j" want hij is van Deense afkomst) het onderzoek leidt, een eigen plaats verworven.

Het is niet verwonderlijk dat Georges Simenon en Ruth Rendell tot haar lievelingsschrijvers behoren. Fossum is de meest Maigretiaanse van alle Noorse detectiveschrijvers. Het komt er bij haar niet alleen op aan de dader te vinden: ze beschrijft ook welke impact de misdaad op de omgeving van het slachtoffer en probeert ook de dader en zijn motieven te doorgronden.

*Karin Fossums aller sterkste side som forfatter må være hennes helt grunnleggende evne til empati - viljen til og ønsket om å forstå hvordan menneskene - de helt alminnelige menneskene - har det, hvordan de fremfor alt tenker, lider og sørger når det umulige skjer. Samtidig blottet for sentimentalitet og føleri.*¹

zegt Leif Ekle. Zelf zegt Fossum

Niet de misdaad interesseert mij, maar de misdadigers. In mijn boeken probeer ik ze menselijk te maken, want dat zijn ze.

De ondertoon is pessimistisch: bij Fossum zijn er nauwelijks winnaars maar veel verliezers. Het feit dat de dader(s) gegrepen wordt (worden) is geen compensatie voor het leed dat hij (zij) veroorzaakt heeft (hebben). Het gevoel dat gerechtigheid is geschied overheerst niet op het einde van de roman.

Fossum gebruikt een eenvoudige, maar doeltreffende stijl. Ze schrijft een heel moderaat bokmål. Dialectvormen komen zo goed als niet voor.

In de eerste roman met Sejer, Evas øye (1995), staat Eva Magnus centraal. Ze is een alleenstaande moeder die aan de kost probeert te komen als kunstenares. Ze krijgt haar schilderijen echter niet verkocht en dat brengt haar in financiële moeilijkheden.

Tijdens een wandeling met haar dochter Emma ziet Eva in de rivier het lijk van een man. Ze weet duidelijk wie die man is – en waarschuwt de politie niet. Het lijk wordt natuurlijk ook door anderen opgemerkt en de politie heeft weinig moeite om het te identificeren: de arme(?) man heette Egil Einarsson, werkte in een brouwerij en was al een paar maanden vermist. Ook over de doodsoorzaak bestaat er geen twijfel: hij werd met messteken om het leven gebracht.

---

¹ Karin Fossums allersterkste zijde als auteur moet haar heel fundamentele aanleg voor empathie zijn – de wil en de wens om te begrijpen hoe mensen – de heel gewone mensen – zich voelen, hoe ze vooral denken, lijden en rouwen wanneer het onmogelijke gebeurt. Dat gebeurt zonder sentimentaliteit en overdreven emotionaliteit

Terwijl Sejer begint te vermoeden dat er een verband bestaat tussen deze moord en een andere die rond hetzelfde tijdstip gepleegd werd, vraagt de lezer zich natuurlijk af wat Eva Magnus hiermee te maken heeft. Langzamerhand zal hem dat duidelijk worden: de plot is ingenieus gestructureerd en bevat meer dan één verrassende wending.

Het is echter niet alleen de plot die Evas øye zo boeiend maakt, maar ook Fossums bijzonder overtuigende karakterisering van hoofdfiguur Eva Magnus, die rechtvaardigheid en artistieke integriteit hoog in het vaandel heeft maar daarnaast ook gekweld wordt door schuldgevoelens en angst voor de toekomst. Manteau/Standaard Uitgeverij en Signature publiceerden de Nederlandse vertaling in de reeks "Europese detectives van wereldniveau" en dat is in dit geval zonder meer correct. Eén goede raad nog (en dat geldt zowel voor de Noorse pocketuitgave als voor de Nederlandse vertaling: lees niet vooraf wat er op de blurb staat: ook al verraadt die de uiteindelijke ontknoping niet, toch verklapt hij te veel.

In de volgende romans zullen we Konrad Sejer steeds beter leren kennen. Hij is ongewoon groot (1 m. 96), achteraan in de veertig, al meer dan tien jaar weduwnaar en heeft een hond, een Leonberger met de vreemde naam Kollberg (een verwijzing naar Sjöwall en Wahlöö: Lennart Kollberg is daar de assistent van Martin Beck), en een uitgesproken voorkeur voor Fisherman's friend. Jacob Skarre is zijn vaste assistent. Hun relatie is heel anders dan die tussen bijvoorbeeld pakweg Dahls Gunnarstranda en Frølich:

- *Hva med deg forresten? Du er stadig alene?*

Skarre smilte bredt.

- *Hva skal jeg med kone, sa han, jeg har jo deg.* ²(157)

Dat Evas øye geen toevalstreffer was bewees Fossum met Se deg ikke tilbake! (1996). In Lundeby vindt "smålingen" Raymond Låke het naakte lijk van de vijftienjarige Annie Holland by een bosmeertje. Lundeby ligt niet zo ver van Oslo maar is toch een kleine, geografisch wat van de buitenwereld afgesloten gemeenschap: iedereen kent er iedereen. En iedereen weet dan ook dat Annie knap, sportief en sociaal was. Hoewel: een gtijdje geleden had ze zich teruggetrokken uit de handbalploeg en was ze veel eenzelviger geworden.

Meer dan in Evas øye focust Fossum hier op de figuur van Konrad Sejer. Het psychologische aspect komt daardoor wat minder op de voorgrond, maar toch is de auteur opbiew erg goed in het aanbrenge van tragische toetsen bij een aantal personages, Annies "kjæreste" Halvor Muntz bijvoorbeeld.

Over Se deg ikke tilbake! schreef Rivertonklubbens litterære råd:

---

² uit Den som elsker noe annet: "En hoe zit het trouwens met jou? Ben je nog altijd alleen?"

Skarre glimlachte. "Wat moet ik met een vrouw", zei hij. "Ik heb jou toch." (161) (vert. Annemarie Smit)

*Årets prisvinner viser en usanlig grad av profesjonalitet når det gjelder gåtens oppbygging og mysteriets oppklaring, og har etter juryens oppfatning skrevet en kriminalroman som holder høy internasjonal standard.*³

Zo hoort u het ook eens van een ander

In Den som frykter ulven (1997) geeft Skarre een goede omschrijving van zijn baas:

*Streng og grå. Litt autoritær. Innesluttet. Dyktig. Skarp som en lå. Grundig, tålmodig, pålitelig ogg utholdende. Svak for små barn og gamle damer.*⁴ (114)

Psychiater Sara Struel beschrijft hem als volgt:

*due er en forsiktig mann, men ikke uten nysgjerrighet. Du er også litt gammeldags, og redd for nye, uvante former. Du liker at ting ser ut som de skal, at de forblir som de er, som det du kjenner og vet noe om.*⁵ (69)

Maar schijn kan natuurlijk bedriegen en ook Sejer vergeet dat (ondanks al zijn ervaring) wel eens. In Den som frykter ulven trekt hij een verkeerde conclusie na het raadplegen van een telefoonboek. En tot zijn scha en schande ondervindt hij ook dat schijn niet altijd bedriegt – en zit hij met een bankoverval opgescheept.

Het is natuurlijk Sejer die de moord op de oude maar nog kranige Haldis Horn oplost, maar hij is niet de figuur die het meest op de voorgrond treedt. Centraal in Den som frykter ulven staan drie losers, drie figuren die zich om uiteenlopende redenen aan de rand van de maatschappij bevinden: de schizofrene Errki Johrma, weggelopen uit de psychiatrische instelling waar de al vermelde dokter Struel werkt en verdachte nummer één van de van de moord op Haldis Horn, de onwaarschijnlijk corpulente Kannick Snellingen, een ongewenst kind en daarom in een tehuis terechtgekomen, en Morgan, die een bank overvalt omdat hij gechanteerd wordt.

*Karin Fossums evne til å beskrive personer og stemninger gjør henne til en kriminalforfatter i særklasse*⁶
schreef Berit Kobro.

In Djevelen holder lyset (1998) verwerkt Fossum weer een aantal situaties en motieven van de politieroman en de thriller weer op een eigen manier. Centraal in het boek staat de verdwijning van de 18-jarige Andreas Winther. Opvallend is dat de lezer reeds zowat

---

³ De laureaat van dit jaar legt een ongewone graad van professionaliteit aan de dag wat betreft de opbouw van het raadsel en de ontrafeling ervan, en heeft naar het oordeel van de jury een misdaadroman van hoog internationaal niveau geschreven. (De Rivertonklubb heeft als doel de goede misdaadroman in Noorwegen te promoten)

⁴

⁵

⁶ Karin Fossums talent om personen en stemmingen te beschrijven maakt haar tot een schrijver van misdaadromans van uitzonderlijk formaat.

vanaf het begin van het verhaal weet wie er verantwoordelijk is voor zijn verdwijning en dood: de 60-jarige Irma Funder. Haar relaas neemt een belangrijk deel van het boek in beslag en wordt afgewisseld met de beschrijving van de vordering van Sejers onderzoek en met het verslag van hoe Winther in de kelder van Irma Funders huis beland is.

Fossum weeft de verschillende onderdelen van de intrige bijzonder knap door elkaar – dat de lezer reeds vanaf het begin weet wie de "dader" is betekent niet dat er geen onverwachte plotwendingen zouden zijn: zelfs de laatste bladzijde heeft nog een verrassing in petto. Met groot psychologisch doorzicht tekent ze geloofwaardige personages. Centraal staat Irma Funder, niet bepaald het type dat je tot moord in staat acht:

Jeg har aldri plaget noen. Aldri stilt store krav, eller vært urimelig. Jeg snyter ikke på skatten, jeg nasker ikke i buduen, jeg betaler alle regninger en dag eller to før forfall. [...] Jeg sover godt, jeg drommer sjelden, og jeg er ikke redd for å dø. Faktisk ønsker jeg ofte å dø. Plutselig, i den røde stolen, mens jeg ikke vet det. Ved vinduet, med sol over ansiktet. Det siste jeg kjenner er en svak varme. Så trist når jeg ikke er her lenger!

*Kort sagt, jeg gjør min plikt. Hva er egentlig galt med plikt, er det ikke den som holder samfunnet sammen?*⁷ (31)

Irma's bewering dat ze goed bij haar verstand is, wordt in de loop van het verhaal wel enigszins gerelativeerd.

Ook aan de karakterisering van de empathieloze kleine crimineel Winther (die net als Irma een geheim met zich meeslept) en van zijn vriend-meeloper Zipp wordt veel aandacht besteed. Verder bevat de roman ook een schitterend klein portret van een jonge moeder die als "colleateral damage" haar baby verliest: het idee dat onrecht en leed nooit meer gecompenseerd kunnen worden (ook niet als de dader eventueel gegrepen wordt) is in Djevelen holder lyset prominent aanwezig.

Irma's bewering dat ze goed bij haar verstand is, wordt in de loop van het verhaal wel enigszins gerelativeerd.

Ook aan de karakterisering van de empathieloze kleine crimineel Winther (die net als Irma een geheim met zich meeslept) en van zijn vriend-meeloper Zipp wordt veel aandacht besteed. Verder bevat de roman ook een schitterend klein portret van een jonge moeder die als "colleateral damage" haar baby verliest: het idee dat onrecht en leed nooit meer gecompenseerd kunnen worden (ook niet als de dader eventueel gegrepen wordt) is in Djevelen holder lyset prominent aanwezig.

---

⁷ Ik ben nooit iemand tot last geweest. Ben nooit veeleisend of onredelijk geweest. Ik licht de belasting niet op, ik pik niets uit de supermarkt, ik betaal mijn rekeningen allemaal een dag of twee voor de vervaldatum. [...] Ik slaap goed, ik droom zelden en ik ben niet bang om dood te gaan. Vaak hoop ik zelfs dat ik doodga. Plotseling, zittend in de rode stoel, terwijl ik het me niet bewust ben. Bij het raam met de zon op mijn gezicht. Het laatste wat ik voel is een beetje warmte. Zo triest als ik er niet meer ben!

Kort gezegd, ik doe mijn plicht. Wat is er eigenlijk mis aan plicht? Is dat niet wat de samenleving bijeenhoudt? (34) (vert. Annemarie Smit)

Ook Sejer (die nooit helemaal te weten zal komen wat er nu precies gebeurd is) wordt weer met een paar fijne toeten geschilderd. Weduwnaar Sejer heeft nu een vriendin, Sara. Ze is een stuk jonger dan hij en Sejer begrijpt niet zo heel goed wat ze in hem ziet:

*Egentlig passet de ikke sammen, i hvert fall ville det ikke vare for bestandig. Det vil ikke vare. Hun fant på ting, han visste ikke om han hadde nerver til alle innfallene hennes. Det var noe uberegnelig ved Sara, han hadde aldri kjent et sånt menneske. Gikk det an å bli kjent med henne på ordentlig? Følge disse underlige sprangene, venne seg til dem? Like dem? Visst likte han dem. Hun fikk ham til å le. Men plutselig var hun alvorlig som graven. Hun flyttet seg så fort i humør, samtidig hadde hun total oversikt. Som om hun mente at alle impulser skulle følges. Ikke vurderes og holdes nede, slik han gjorde selv. Tenke først og handle etterpå. Var ikke det viktig?*⁸(107)

Elskede Poona (2000) is een prachtige roman. Gunder Jomann, een bedaarde vrijgezel van middelbare leeftijd, woont in Elvestad, een gemeente van een paar duizend inwoners. Hij werkt in een zaak die landbouwmachines verkoopt. Op een dag bladert hij in een naslagwerk en wordt getroffen door een foto van een Indiase vrouw. Plots staat zijn besluit vast: in India zal hij een vrouw vinden.

Hij boekt een reis naar Mumbai (zoals Bombay nu officieel heet) en ontmoet daar Poona Bai, die voor hem valt:

*Det går ingen mann på jorda som er bedre enn Gunder Jomann*⁹ (271)

schrijft ze aan haar broer. Ook Jomann is in de wolken:

*Resten av livet skulle leves for Poona. De skulle dele på alt. Men var hun trett eller sliten eller syk, skulle hun hvile. Lengtet hun hjem, skulle hun få reise på ferie, og fikk han være med var det bra, men trengte hun tid alene skulle hun få det. Han skulle lytte når hun snakket og aldri avbryte. Hun hadde mye hun skulle igjennom og trengte forståelse og omsorg, særlig det første året. Han gledet seg allerede til jul, til å vise henne juletreet og missene og englene. Han gledet seg til snøen som skulle falle. Og til våren, når de første spirene trengte seg opp gjennom snøen. For henne måtte det fremstå som et mirakel. Det ville det for ham også. Fra nå av ville alt være nytt og vidunderlig.*¹⁰ ( )

⁸ Eigenlijk pasten ze niet bij elkaar, het zou zeker niet altijd zo blijven. Het zou niet zo blijven. Ze had allerlei gekke ideeën, hij wist niet of zijn zenuwen bestand waren tegen al haar grillen. Sara had iets onberekenbaars, hij had nooit eerder zo iemand ontmoet. Kon je haar echt leren kennen? Haar wonderlijke gedachtesprongen volgen, eraan wennen? Ze leuk vinden? Leuk vond hij ze zeker. Hij moest erom lachen. Maar dan ineens kon ze weer bloeds serieus zijn. Haar stemming veranderde zo snel, maar ondertussen hield ze overzicht over alles. Alsof ze dacht dat ze al haar impulsen moest volgen. Nier beoordelen en onderdrukken, zoals hij zelf deed. Eerst denken, dan doen. Was dat niet belangrijk? (128-129) (vert. Annemarie Smit)

⁹ Er loopt op de hele wereld geen betere man rond dan Gunder Jomann. (325) (vert. Annemarie Smit)

¹⁰ De rest van zijn leven zou hij voor Poona leven. Ze zouden alles delen. Maar als ze moe of ziek was, mocht ze rusten. Als ze heimwee had, zou ze op vakantie mogen gaan, en als hij met haar mee mocht dan was dat in orde, maar als ze tijd voor zichzelf nodig had, zou ze die ook krijgen. Hij zou luisteren als ze praatte en haar nooit in de rede vallen. Ze zou veel te verwerken krijgen en behoefte hebben aan begrip en zorg, vooral het eerste jaar. Hij verheugde zich al op de kerst, om haar de kerstboom en de kerstmannetjes en de engeltjes te laten zien. Hij verheugde zich op de sneeuw die zou vallen. En op de lente, wanneer de eerste plantjes ontkiemden en door de sneeuw heen drongen. Dat moest voor haar een soort wonder zijn. En dat zou het voor hem ook zijn. Van nu af aan zou alles nieuw en fantastisch zijn. (41-42) (vert. Annemarie Smit)

Ze trouwen in het City Courthouse. Jomann reist terug naar Noorwegen; zijn kersverse vrouw zal hem spoedig volgen. Maar dan, net op de dag dat Poona op Gardermoen arriveert, slaat het noodlot genadeloos toe.

Sejer en z'n assistent Skarre worden met het onderzoek belast, in een kleine gemeenschap waar iedereen ongeveer iedereen kent en dus snel geneigd is dingen te verzwijgen, altijd een heikele opdracht. Sejer, die ondertussen al 51 is en met wiens hond Kollberg het bergaf gaat, "bijt" zich op z'n bekende manier in het onderzoek vast:

*For mye statisk trening. Du må ikke glemme utholdenheten*¹¹ (233)

zegt hij na een partijtje armworstelen met een verdachte. De lezer volgt geboeid mee in de trial and error zoektocht naar wat er gebeurd is.

Fossum besteedt zoals altijd veel aandacht aan het psychologische aspect. Dat blijkt ook uit de twee subintriges die ze ingebouwd heeft. De ene beschrijft hoe Gunder Jomann probeert om te gaan met zijn verlies. In de andere wordt Skarre gestalkt door de zestienjarige Linda Carling, een van de eerste getuigen die zich gemeld heeft. Hoe dit uiteindelijk afloopt blijft in het ongewisse, net zoals de uitkomst van het proces tegen de beschuldigde. Skarre is er niet zeker van of ze wel een "zaak" hebben en ook in de lokale kro zijn er nog die hun twijfels hebben. Niet alles is in kannen en kruiken op het einde van het verhaal, en daar wijkt Elskede Poona af van de "gewone" detectiveroman.

In Svarte sekunder (2002) gaat het over de onrustwekkende verdwijning van de net geen tien jaar oude Ida Joner, die niet meer thuiskomt na een fietstochtje naar de krantenkiosk. Voor haar moeder zijn de volgende dagen een onvoorstelbare beproeving, maar ook het gezin van haar zus wordt in de nachtmerrie meegesleurd. En dan is er nog de bejaarde en wanhopig verbitterde Elsa Mork met haar autistische zoon Emil Johannes. De lezer wordt de hele tijd in een bepaalde richting gemanipuleerd, maar voelt toch aan dat er iets niet klopt met de hem gesuggereerde oplossing.

In het prachtige Elskede Poona was Fossum al bezig met het aftasten van de grenzen van de detectiveroman en in Dragnet på Harriet Krohn (2004) gaat ze op die ingeslagen weg verder. De intrige is hier minimaal, en de lezer weet vanaf het begin wie de dader is: Charlo Torp. Door zijn gokverslaafdheid heeft Torp een gigantische schuld opgebouwd, en hij is bang dat zijn schuldeiser nu snel iemand met "doorslaande" argumenten op hem zal afsturen. Daarom beraamt hij een roofoverval op Harriet Krohn, een oudere dame die hij toevallig in het oog gekregen heeft. Haar geld en tafelzilver krijgt hij te pakken, maar waartoe zijn amateuristische aanpak leidt wordt al in de titel gezegd.

Dragnet på Harriet Krohn is in de eerste plaats een psychologisch portret van een man die een moord gepleegd heeft. Torp probeert dat besef van het begin af te verdringen: zelfmedelijden is hem niet vreemd en hij probeert zich te concentreren op het "nieuwe"

---

¹¹ Te veel statische training. Je moet je uithoudingsvermogen niet vergeten. (236) (vert. Annemarie Smit)

leven dat hij nu als man zonder schulden begonnen is: hij wordt weer goeie maatjes met zijn zeventienjarige dochter, die wegens zijn speelschulden ieder contact met hem verbroken had, en krijgt zelfs een deeltijdse job in de manege waar hij een paard voor haar gekocht heeft. Naast de (allengs verminderende) angst om ontmaskerd te worden, baart zijn gezondheid (z'n knieën weigeren soms om een onverklaarbare reden dienst) hem wel wat zorgen.

Fossum laat haar centrale figuur geen ogenblik los: hij is op iedere bladzijde van de roman "lijfelijk" aanwezig en de lezer "ziet" alles via zijn observaties en gedachten. En dan (we zitten dan al ruim over de helft van de roman) duikt plots Sejer op (zonder Skarre deze keer), en beseft diezelfde lezer dat Torp een vogel voor de kat is.

Sejer beschrijft in Dragnet på Harriet Krohn zijn eigen werkwijze:

Det er ren metodisk etterforskning. Tidkrevende arbeid. Utallige samtaler med mange mennesker om alle bitte små observasjoner. ¹²(233)

én hij heeft een nieuwe hond, een welp, Frank Robert,

en kinesisk kamphund. En Shar-Pei. Jeg håper å ha ham lenge. ¹³ (219)

Den som elsker noe annet (2007) heeft pedofilie als thema. Een echtpaar ontdekt een halfontklede lijk van de jonge Jonas August Løwe in Linde Skog. Wat later verdwijnt ook een tweede jongetje, Edwin, maar van hem wordt geen spoor teruggevonden. In beide gevallen is er sprake van een man die in een witte auto rondrijdt en kinderen aanspreekt.

Net zoals in haar zeven vorige Sejerromans excelleert Fossum ook hier weer door de schijnbare eenvoud van haar intrige. Verwacht geen spectaculaire ontwikkelingen maar gedegen politiewerk. Het duurt een hele poos voor de lezer te weten komt welke misdaad of misdaden er nu precies gepleegd zijn. En wanneer Sejer na ettelijke maanden ontdekt wat er met Edwin gebeurd is, wacht de lezer nog een duistere verrassing.

zoals Terje Stemland het formuleert:

Karin Fossum [viser] nok en gang at hennes psykologiske fingerspitzgefühl er fabelaktig ¹⁴

Opnieuw is er ook de knappe en genuanceerde karakterisering van de personages: de alleenstaande moeders van de twee slachtoffertjes, het echtpaar dat het eerste kinderlijkje vond en voor wie die ontdekking voor de vrouw uiteindelijk als een soort katalysator

---

¹² Zuiver methodisch recherchewerk. Dat neemt tijd. Honderden gesprekken met talloze mensen over de kleinste waarnemingen. (257) (vert. Annemarie Smit)

¹³ een Chinese vechthond. Een Shar-Pei. Ik hoop hem nog lang bij me te hebben. (241) (vert. Annemarie Smit)
Karin Fossum toont nog een keer dat haar psychologische fingerspitzgefühl fantastisch is.

¹⁴ Karin Fossum [toont] nog maar eens dat haar psychologisch fingerspitzgefühl fantastisch is.

zal werken, Edwins leraar, de pedofiel zelf ... :

ren og skjær ondskap, den er sjelden" ¹⁵ (92)

zegt Sejer zelf in Den som elsker noe annet.

In Den onde viljen (2008) vinden we een aantal van Fossums vertrouwde motieven terug: kleine oorzaken – grote gevolgen, schuldbewustzijn en het ontbreken daarvan, de tragiek van de achtergeblevenen. En zoals altijd is Fossum ook nu weer erg geïnteresseerd in de psyche van haar personages.

Drie jeugdvrienden, Jon Moreno, Philip Reilly en Axel Frimann brengen samen een weekend door bij het Dødvann. Jon, die psychische problemen heeft en normaal in de psychiatrische instelling Ladegården verblijft, valt tijdens een boottochtje op dat meer overboord en verdrinkt. De twee anderen (Philip probeert nog in te grijpen maar Axel houdt hem tegen) waarschuwen de volgende ochtend wel de politie, maar dissen een ander verhaal op en zeggen dat Jon niet teruggekeerd is van een nachtelijke wandeling op zijn eentje.

Het is dan al duidelijk dat Philip en Axel iets te verbergen hebben – iets wat in december van het jaar daarvoor gebeurd is en vooral bij Moreno een grote schok veroorzaakt heeft. Wat er aan de hand is zal (zoals gewoonlijk bij Fossum) maar met mondjesmaat duidelijk worden. Sejer en Skarre zijn niet zo prominent aanwezig, maar voeren wel het onderzoek en zijn een soort katalysator die tot nog een tragedie zal leiden. Hun aanwezigheid is vooral voor de redelijk onhandige, drugs gebruikende Reilly (een scherp contrast met de controlefreak Frimann) een echte beproeving.

*"Den onde viljen" [...] er tett pakket og innholdsrik. Og selv om den nesten er uten direkte dramatik, har den handling nok til å ikke slippe taket i leseren, ikke minst på grunn av Karin Fossums overbevisende og antydende skrivestil.*¹⁶

schreef Kurt Hanssen.

Karin Fossums Varsleren (2009) begint met een misdrijf dat niet is wat het lijkt (en waardoor de lezer initieel dus op het verkeerde been gezet wordt). Toch is het om de woorden van Sejers assistent Skarre te gebruiken:

*ondskapsfullt som bare satan (22) [...] Denne saken har jo alt. Dramatikk. Originalitet. Og forbløffelse.*¹⁷ (24)¹⁷

¹⁵ pure slechtheid [is] zeldzaam. (93) (vert. Annemarie Smit)

¹⁶ "Den onde viljen" is gebald en rijk aan inhoud. En ook al is hij bijna zonder directe dramatiek, toch heeft hij handeling genoeg om de lezer in zijn greep te houden, niet het minst door Karin Fossums overtuigende en suggestieve schrijfstijl.

¹⁷ Dit is zo boosaardig als het maar kan zijn [...] Deze zaak heeft alles. Dramatiek. Originaliteit. En verbazing. (21-24) (vertaling Annemarie Smit)

Wat later krijgt Sejer zelf een naamloze brief in de bus met daarin de onheilspellende boodschap:

Helvete begynner nå.¹⁸ (31)

Wie er achter de "smakeloosheden" zit, komt de lezer (in tegenstelling tot Sejer) bijna meteen te weten. Johnny Beskow is een 17-jarige jongen uit wat je ongetwijfeld alleen maar een kansarm milieu kan noemen: een vader heeft hij niet, zijn moeder is een voltijdse alcoholiste. Johnny lijdt aan een vorm van zelfminachting:

det var ikke sann at han folte seg mye verdt. Ikke mer enn en lus, eller en skolopender, eller noe annet stygt som kravlet i fuktigheten og mørket under en stein. Han hadde ikke mer mål eller mening i livet enn den, han hadde ikke flere løsninger på ting, eller en større grad av berettigelse. Han folte seg ikke betydningsfull eller avgjørende, og det var ingen nødvendighet i livet hans. Han folte seg revet ut av sammenheng, slik man røsker opp en ugressplante, som siden aldri greier å slå rot.¹⁹ (156)

Voor zijn moeder koestert hij alleen maar haatgevoelens, en ook de maatschappij is het mikpunt van zijn wrok. Daarom beoefent hij *en lydlos form for terror*²⁰ (78), een soort practical jokes die zijn slachtoffers danig uit hun evenwicht brengen, een onafwendbare reeks tragische gebeurtenissen in gang ztten en uiteindelijk onrechtstreeks ook Sejer zelf bijzonder zwaar op de proef stellen:

Han hadde aldri noensinne følt seg så elendig, aldri sett noe så ille, aldri kommet til kort på denne måten.²¹ (216)

Varsleren is vintage Fossum. Haar tiende roman met Konrad Sejer in een hoofdrol bevindt zich opnieuw op het raakpunt tussen misdaadverhaal en psychologische roman, met dus veel aandacht voor de psyche van zowel dader als slachtoffers. De onmacht die die laatsten voelen kan gevaarlijke consequenties hebben:

Den som ikke gjør gjengjeld, han gjør ingen ting rett, tenkte han. Det var et gammelt ordtak. Hvorfor gjaldt det ikke lenger? [...] Hvorfor hadde de domte så mange rettigheter? Hvorfor hadde de krav på respekt, og forståelse? Hadde de ikke nettopp oppført seg så ille, at disse fratas dem?²² (90)

¹⁸ De hel begint nu. (30) (vertaling Annemarie Smit)

¹⁹ Maar hij voelde zich tegelijkertijd waardeloos. Niet meer dan een luis, of een duizendpoot, of iets anders lelijks dat in de vochtigheid en het donker onder een steen krioelt. Hij had niet meer doel of bedoeling in het leven dan dit, hij had niet meer oplossingen voor dingen, of een hoger gevoel voor rechtvaardigheid. Hij voelde zich niet belangrijk of invloedrijk, hij had geen doel in zijn leven. Hij voelde zich uit de samenleving gescheurd, zoals men onkruid uitrukt, dat later nooit meer wortel kan schieten. (155) (vertaling Annemarie Smit) 4 een geluidloze vorm van terreur. (77) (vertaling Annemarie Smit)

²⁰ Hij had zich nog nooit zo ellendig gevoeld, nooit zoiets verschrikkelijks gezien, was nooit op deze manier tekortgekomen. (214) (vertaling Annemarie Smit)

²¹ Hij had zich nog nooit zo ellendig gevoeld, nooit zoiets verschrikkelijks gezien, was nooit op deze manier tekortgekomen. (214) (vertaling Annemarie Smit)

²² Wie niks terugdoet, doet alles verkeerd, dacht hij. Dat was een oud spreekwoord. Waarom gold het niet langer? [...] Waarom hadden de veroordeelden zoveel rechten? Waarom hadden ze recht op respect, en begrip? Hadden ze zich niet juist zo slecht gedragen, dat hen dat afgenomen wordt?

De grondtoon van het boek is (zoals altijd bij Fossum) pessimistisch, het is een pessimisme dat zijn voedingsbodem vindt in een besef van menselijk onvermogen.

*romanen [...] bekrefter Fossums store fortellertalent, og hennes unike evne til å skape uforglemmelige, lavmalte portretter av helt vanlige hverdagsmennesker.*²³

schreef Turid Larsen.

Karin Fossum heeft vroeger nog in verpleeginstellingen gewerkt en haar herinneringen daaraan zijn niet onverdeeld positief (zie De gales hus). Ook Jeg kan se i mørket (2011) schetst geen bijzonder positief beeld van de ouderenzorg:

Hun vet at mishandling av eldre skjer, og tror pleiere dreper av "kicket de får ved å se livet ebbe ut", snarere enn barmhjertighet. Selv gruer hun seg til å havne der.

*- Jeg blir veldig opprørt. Det jeg har igjen nå, er min alderdom. Jeg må bare be til Gud for at det ikke dukker opp en gal pleier.*²⁴

Die "gale pleier" in Jeg kan se i mørket is Riktor, en zoals zo vaak bij Karin Fossum gaat het ook nu weer meer over de moordenaar dan over de moord. Riktor (die zelf het woord voert) is een verpleger van ongeveer veertig en een man met een laag zelfbeeld: hij vindt zichzelf een nutteloze observator, iemand die overal buiten staat.

Dat lage zelfbeeld wordt bij hem gecombineerd met een totaal gebrek aan empathie: hij scheidt er plezier in om de demente bejaarden voor wie hij moet zorgen stiekem pijn te doen en hun medicijnen in het toilet te gooien:

Det påstås at Nelly Friis er blind. [...] Hun veier bare førti kilo, er spinkel og grå som papir, og skal, altså angivelig, ikke se at det er jeg, Riktor, som kommer gående. Jeg bøyer meg over sengen, griper tak i det tynne skinnen bak ørene med mine lange skarpe negler, og klyper så hardt jeg kan. Det går hull på den tynne, tørre huden. Hun har ikke stemme til å skrike, og heller ikke krefter til å vri seg unna. (28)²⁵

²³ De roman bevestigt Fossums grote vertellerstalent, en haar uniek vermogen om onvergetelijke, gedempte portretten te creëren van heel gewone, alledaagse mensen.

²⁴ Ze weet dat er ouderen zijn die mishandeld worden, en denkt dat er verplegers zijn die moorden omwille van de "kick van het leven zien weggeven", eerder dan uit barmhartigheid. Zelf gruwet ze van het idee er [d.w.z. in een instelling voor bejaarden] ooit terecht te komen.

Ik word erg verontwaardigd. Alles wat me nu nog rest is mijn oude dag. Ik kan alleen maar tot God bidden en vragen dat er geen gekke verpleger opduikt.

²⁵ Men gaat ervan uit dat Nelly Friis blind is. [...] Ze weegt maar veertig kilo, is broos en grijs als papier, en ze zou dus zogenaamd niet zien dat ik het ben, Riktor, die haar kamer binnenkomt. Ik buig me over haar heen, pak met mijn scherpe, lange nagels het dunne vel achter haar oren vast en knijp zo hard ik kan. Haar dunne, droge huid scheurt open. Ze heeft geen stem om te schreeuwen en ook niet de kracht om zich af te wenden. (28-29) (vertaling Lucy Pijtersen)

En dan wordt Riktor plots beschuldigd van moord, maar niet van de moord die hij gepleegd heeft... en in de cel maakt hij plannetjes om zijn leven te beteren – dat vindt ----hijzelf toch.

Jeg kan se i mørket is een somber en sober, maar indringend portret van een gevoelsarme man. Als lezer moet je heel wat moeite doen om iets sympathieks over hem te kunnen zeggen.

Naast detectiveromans schreef Fossum ook een paar "gewone" psychologische romans. In De gales hus (1999) maakt de lezer kennis met het leven in de psychiatrische instelling Varden anno 1978. Wat er gebeurt ziet hij door de ogen van de 24-jarige Hajna, die er zelf opgenomen is met de diagnose "neurotische depressie"; naar eigen zeggen had ze gewoon genoeg van alles en liep dan maar dwars door een winkelraam. In Varden onderwerpt ze zich aan een stiekeme, zelf opgelegde verhongering.

De groep waarin Hajna het grootste deel van haar tijd in Varden doorbrengt bestaat uit een dertigtal patiënten. Wanneer er eentje wegvalt (een aantal hebben zich vrijwillig laten opnemen) komt er onmiddellijk een nieuwe bij. Voor een groot deel van haar medepatiënten bedenkt Hajna een eigen naam.

Een aantal van de "markante" figuren. Jørgen zou graag het evangelie uitdragen maar lijdt aan het Tourettesyndroom. Hajna's kamergenote Eva probeert zich zo onzichtbaar mogelijk te maken. Tussi heeft een erge vorm van smetvrees. Odin is een psychiatrieprofessor met een sterke doodsdwang. Stormsenteret is manisch depressief en ook vaak agressief. Maria heft regelmatig een religieus lied aan. Moffa hervalt telkens weer in zijn heroïneverslaving wanneer hij de kliniek verlaat. Formel heeft een speciale wiskundeknobbel maar denkt dat een deel van zijn herseninhoud geregeld nar buiten vloeit.

Ook het personeel van Varden (de inrichting is chronisch onderbemand) komt uitgebreid aan bod. Sociaal werker Hedda en kokkin Gertrud hebben allebei een erg traumatiserende ervaring achter de rug. Canvas vervult zijn vervangende militaire dienstplicht in Varden. Cato is voortdurend onsympathiek. Dokter Gram hanteert niet al te wetenschappelijk methodes en Dokter Freiner heeft een zwaar alcoholprobleem. Verpleger Stetson neemt een bijzondere plaats in Hajna's leven in de inrichting in: hij is haar aanspreekpunt en de enige die ze echt vertrouwt.

De gebeurtenissen in De gales hus zijn soms komisch (bijvoorbeeld wanneer Hajna samen met een paar andere patiënten in een erg chic restaurant gaan eten, vaker echter deprimerend en tragisch: de dood blijkt nooit veraf te zijn, Hajna voert er zelfs heuse gesprekken mee.

*[E]n fin bok, en nær, varm og troverdig bok*²⁶

schreef Leif Ekle over Fossums vijfde roman.

---

²⁶ een mooi boek, een hecht, warm en geloofwaardig boek.

Jonas Eckel (2002) is ook geen misdaadroman in de traditionele betekenis van het woord (ECI probeert het boek als "literaire thriller" te slijten), maar Fossums belangstelling voor wat haar personages drijft is onverminderd aanwezig.

Magazijnmeester Jonas Eckel, een vrijgezel van rond de veertig, is zelf aan het woord. Hij omschrijft zichzelf als

*verken flott å se på eller spesielt rik. Han er ordentlig, på grensen til kjedelig. En svært forutsigbar mann. Litt lav inntekt, men det gjør ingen ting. Han slår aldri, han holder avtaler. Han holder orden i papirene. Ingen utbrudd, ingen utroskap. Høflig og veloppdragen ute blant folk. På alle måter en skikkelig mann. (32)*²⁷

Iemand van wie er dertien in een dozijn gaan dus. De tussen de regels door lezende lezer vermoedt al vlug dat Jonas op communicatief gebied geen hoogvlieger is – de nogal plechtstatige stijl die hij hanteert is hier een afspiegeling van. Zeker met het uiten van emoties tegenover anderen heeft hij het moeilijk. Waarschijnlijk zit zijn opvoeding daar wel voor wat tussen:

*Foreldrene mine var velmenende, men tafatte mennesker, stort sett opptatt av ytre ting, som skikkelighet og gode manerer. De henvendte seg aldri direkte til meg. Jeg kan aldri huske at far kom meg i møte med utstrakte armer, og sa, kom gutten min! Vi skal på fisketur."*²⁸ (8).

Zijn bizarre familienaam ("ekkel" betekent "naar, akelig in het Noors²⁹) lijkt hem soms een zeker plezier te verschaffen, omdat die de aandacht van de mensen trekt.

Als hij 38 is ontmoet Eckel Lilian Ask. Ze is geen groot licht, zoveel is duidelijk, maar ze oefent wel een seksuele aantrekkingskracht op hem uit. Ze trouwen, van geen van beide kanten is het echte grote liefde. Eckel verwacht een gezapig leventje, met een vrouw die wel volgzzaam zal zijn omdat hij zich op intellectueel gebied als haar meerdere beschouwt.

En dat blijkt een misrekening. Lilian trekt zich na verloop van tijd niets meer aan van wat hij wil, en Eckel wet helemaal niet hoe hij op dat volkomen naast elkaar leven moet reageren. Ten einde raad neemt hij z'n toevlucht tot een erg late huwelijksreis en overhaalt hij Lilian om samen een weekje op vakantie in Portugal te gaan. De dingen die ze daar als onervaren toeristen meemaken zouden in een andere context komisch overkomen; hier krijgen ze, ook al door wat er aan het einde van de roman gebeurt, een tragische dimensie.

---

²⁷ niet knap om te zien en ook niet erg rijk. Hij is keurig, op de grens van saai. Een zeer voorspelbare man. Niet zo'n hoog inkomen, maar dat geeft niet. Hij slaat niet, hij komt zijn afspraken na. Hij houdt de papierwinkel op orde. Geen agressieve uitbarstingen, niet ontrouw. Hij treedt andere mensen beleefd en welgemanierd tegemoet. Hij is in alle opzichten een keurige man. (vert. Annemarie Smit)

²⁸ Mijn ouders waren goedbedoelende, maar niet erg ondernemende mensen voor wie uiterlijkheden, zoals fatsoen en goede manieren, belangrijk waren. Ze richtten zich nooit direct tot mij. Ik kan me niet herinneren dat mijn vader ooit met uitgestrekte armen op me af kwam en zei: "Kom, knul, we gaan vissen!" (9) (vert. Annemarie Smit)

²⁹ In de Nederlandse vertaling is dat "Eickel" geworden.

Opwekkende lectuur is Jonas Eckel niet, maar een zekere fascinatie gaat er van de beschrijving van deze hopeloos stukgelopen relatie zeker uit. Een aanrader dus.

Helemaal op het einde van Natt til fjerde november (2003) wijst Jon Moe naar het sterrenbeeld Orion:

*Ser du Orions belte? [...] Det ser ut som de står på linje, ikke sant? Men de gjør det ikke, de står bak hverandre i en trekant. Omtrent som vi står her nå [...] Beltet består av tre stjerner. Alnitak, åtte hundre lysår borte, Mintake, ni hundre lysår, og Alnilam, tretten hundre lysår fra jorda. Det er bare avstanden som skaper en illusjon. Om at de hanger sammen.*³⁰ (176)

Daarmee verwoordt hij perfect het centrale motief van de roman: ook mensen die allang samen zijn kennen mekaar niet echt.

Tijdens de nacht van vier november verdwijnt de 17-jarige Jonna Moe spoorloos. Natt til fjerde november beschrijft het verwoestende effect dat die gebeurtenis heeft op het leven van de ouders van het meisje

*Dette her finnes det ingen løsning på, tenkte Jon. Om tjue år sitter vi fortsatt her og stirrer ut i tomheten. Vi har ingenting å ta oss til. Ikke bare er Jonna borte. Det blir ingen barnebarn som skal passes. Vi trenges ikke til noe, vi er til overs Magnhild og jeg.*³¹ (41)

Vader Jon is een introverte man

*Du er så taus at det grenser til gjerrighet, sa Magnhild.*³² (23)

die vanaf het moment van de verdwijning geplaagd wordt door gruwelijke beelden van wat er met zijn dochter gebeurd zou kunnen zijn.

Moeder Magnhild is een eerder bezig type

*Stoltheten hennes, tenker Jon, den er så dødelig såret. Hun har alltid trodd at hun var flink, at hun gjorde tingene riktig.*³³ (127)

³⁰ Zie je de gordel van Orion? [...] Het lijkt alsof ze op één lijn staan, nietwaar? Maar dat doen ze niet, ze stan achter elkaar in een driehoek. Ongeveer zoals wij nu staan. [...] De gordel bestaat uit drie sterren: Alnitak, achthonderd lichtjaren hiervandaan, Mintaka, negenhonderd lichtjaren, en Alnilam, dertienhonderd lichtjaren van de aarde verwijderd. Alleen doord e afstand wordt de illusie gecreëerd. De illusie van samenhang. (220) (vert. Annemarie Smit)

³¹ Hier bestaat geen oplossing voor, dacht Jon. Over twintig jaar zitten we hier nog altijd leeg vor ons uit te staren.. We hebben niets om handen. Het is niet alleen dat Jonna weg is. Er komen ook geen kleinkinderen om op te passen. We zijn niet nodig, we zijn overbodig, Magnhild en ik. (50) (vert. Annemarie Smit)

³² Jij bent zo zwijgzaam dat het aan gierigheid grenst, zei Magnhild. (26) (vert. Annemarie Smit)

³³ Haar trots, denkt Jon, die is zo dodelijk gekrenkt. Ze heeft altijd gedacht dat ze het zo goed deed, dat ze de dingen op de juiste manier deed. (159) (vert. Annemarie Smit)

en voelt de verdwijning van haar dochter als een persoonlijke nederlaag aan.

Jon en Magnhild groeien steeds verder uit elkaar en wanneer het onverhoopte gebeurt blijkt niets voor de hand te liggen.

Fossum zit haar twee centrale personages dicht op de huid. Beschrijvingen van omgeving en uiterlijk beperkt ze tot een minimum: de focus ligt volledig op de psychische beproeving van Jon en Magnhild zoals die tot uiting komt via hun gedachten en gesprekken.

De 42-jarige Alvar Eide uit Brudd (2006) is moreel gezien een goed mens, maar sociaal onaangepast, zonder familie, zonder vrienden. Toch weet hij zich merkwaardig genoeg staande te houden:

<i>Livet er ikke så verst, tenkte han, jeg liker meg her, jeg gjør det. Jeg liker denne byen og dette landet, jeg klarer meg bra. Jeg gjør ikke mye av meg, men alle kan ikke gjøre det. Noen stikker hodet frem, de velger å stå i stormen, andre søker ly. [...] Vi legger oss ikke opp idet, hadde mora sagt, når noe skjedde. Hun ville ikke ha forstyrrelser i livet sitt. [...] Og slik er jeg blitt en anstendig, men en svært defensiv mann, tenkte han, og det er greit. Livet blir enkelt slik, ikke noe bråk, ingen uventede opplevelser. Litt flatt kanskje, litt kjedelig. Men bekvemt. (46)</i>		ik ben niet zo actief zoeken de luwte op; we bemoeien er ons niet mee onrust fatsoenlijk gemakkelijk
---	--	--

Hij werkt in een galerie waar hij ook inlijstingen doet. De titel verwijst naar een schilderij van een kapotte brug dat hem fascineert, ook of vooral omdat hij vindt dat het "et bilde av sitt eget innerste" (157) geeft.

Op een ijskoude dag loopt een jonge drugsverslaafde de galerie binnen. Alvar heeft medelijden met haar en biedt haar een kop koffie aan. Vanaf dat ogenblik begint allers verkeerd te lopen: ze duikt steeds weer op, bemachtigt een sleutel van zijn huis en zorgt ervoor dat hij zijn spaarboekje begint leeg te halen om haar drugsverslaving te bekostigen. Iedere poging om zich van haar te ontdoen is tot mislukking gedoemd:

<i>Hvis han jaget henne på dør med en saftig ed, kunne han ikke lenger leve med seg selv, han var jo et godt menneske. (170)</i>		vloek
---	--	-------

Het uitgangspunt van Brudd doet wat denken aan Saul Bellows vroege roman The Victim (1947) (net zoals Leventhal is Eide "a natural victim"); het verloop creëert (hoe verschillend de twee romans voor de rest ook zijn) het gevoel van Steinbecks Of Mice and Men (1937): in beide gevallen is de lezer er vanaf het begin van overtuigd dat het slecht zal aflopen maar leest hij geboeid verder.

Merkwaardig is overigens dat Fossum Alvar Eides tegenspoed duidelijk als een *verhaal* presenteert. Dat verhaal wordt geregeld onderbroken door gesprekken tussen de auteur

en het personage Alvar Eide waarin ze de situatie waarin hij is verzeild bespreken – van de auteur is o. a. de uitspraak:

*Det tragiske ved mennesket er imidlertid, at for mye
fredsommelighet også kan føre til katastrofe. (193)*

| vredelievendheid

Dat de lezer desondanks voortdurend meeleeft met het hoofdpersonage zegt veel over Fossums vertellerscapaciteiten.

Noten

Het jaartal verwijst naar de gebruikte uitgave.

Inleiding

Het citaat van Leif Ekle komt uit zijn recensie van Natt til fjerde november:

<http://www.nrk.no/nyheter/kultur/1.534504>

"De psychologische misdaadliteratuur van Karin Fossum: 'Ik heb genoeg materiaal voor honderd boeken'". Interview door Bart Holsters. De Morgen, 02.06.02

Evas øye

Karin Fossum, Evas øye, Oslo (Den norske bokklubben), 1998, ISBN 82-525-3813-4

Karin Fossum, Eva's oog, vertaald door Annemarie Smit, Antwerpen (Manteau), 1998, ISBN 90-223-1500-2

Se deg ikke tilbake!

Karin Fossum, Se deg ikke tilbake!, Oslo (Cappelens Cap), 2000, ISBN 82-02-16715-9

Karin Fossum, Kijk niet achterom, vertaald door Annemarie Smit, Antwerpen/Amsterdam (Standaard Uitgeverij/Anthos), 2001, ISBN 90-7634-194-X

Het citaat van de Rivertonclubjury komt uit Krim og Spenning 1997/8, blz. 5

Den som frykter ulven

Karin Fossum, Den som frykter ulven, Oslo (Cappelens Cap), 1998, ISBN 82-02-17512-7

Karin Fossum, Wie de wolf vreest, vertaald door Annemarie Smit, Antwerpen/Amsterdam (Standaard Uitgeverij/Anthos), 2001, ISBN13: 978-90-76341-98-9

Berit Kibro, "Rødhette glimmer med sitt fravær..." in "Bindestreken, 8/2000, 5

Djevelen holder lyset

Karin Fossum, Djevelen holder lyset, eerste uitgave 1998, Oslo (Cappelen), 2006, ISBN 978-82-02-25906-8

Karin Fossum, De duivel draagt het licht, vertaald door Annemarie Smit, Antwerpen/Amsterdam (Standaard Uitgeverij/Anthos), 2002, ISBN 978-90-76341-36-1

Elskede Poona

Karin Fossum, Elskede Poona, Oslo (Cappelen: CUB-serien), 2001. ISBN 978-82-02-20203-3

Karin Fossum, De Indiase bruid, vertaald door Annemarie Smit, Antwerpen (Standaard Uitgeverij/Manteau), 2002. ISBN 90-5108-776-4

Svarte sekunder

Karin Fossum, Svarte sekunder, Oslo (Cappelens Cap), 2003, ISBN 82-02-22337-7

Karin Fossum, Zwarte seconden, vertaald door Annemarie Smit, Antwerpen/Amsterdam (Standaard Uitgeverij/Anthos), 2004, ISBN 978-90-7634-166-4

Drapet på Harriet Krohn

Karin Fossum, Drapet på Harriet Krohn, Oslo (Cappelens Cap), 2005, ISBN 978-82-02-24476-7

Karin Fossum, De moord op Harriet Krohn, vertaald door Annemarie Smit, Antwerpen/Amsterdam (Standaard Uitgeverij/Anthos), 2005, ISBN 978-90-854-9015-9

Den som elsker noe annet

Karin Fossum, Den som elsker noe annet, Oslo (Cappelen), 2008, ISBN 978-82-02-28236-3

Karin Fossum, Een andere voorkeur, vertaald door Annemarie Smit, Antwerpen/Amsterdam (Standaard Uitgeverij/Anthos), 2008, ISBN 978-90-223-2280-2

Terje Stemland, "Sejers 8. seier", Aftenposten, 20.06.07
http://www.aftenposten.no/kul_und/litteratur/article1845371.ece

De gales hus

Karin Fossum, De gales hus, Oslo (Capellen CUB-serien), 2003, ISBN 978-82-02-20106-7

Karin Fossum, Het huis der dwazen, vertaald door Annemarie Smit, Antwerpen/Amsterdam (Manteau/Anthos), 2008. ISBN 978-90-223-228-3 (B), ISBN 978-90-414-12690-0 (NL)

De roman werd in 2006 door Eva Isaksen verfilmd; de trailer vind je op http://www.youtube.com/watch?v=4PNYyz5C9_Q.

Het citaat van Leif Ekle komt uit Kulturnytt, NRK P2, 21. oktober 1999.
<http://www.nrk.no/nyheter/kultur/1.524973>

Jonas Eckel

Karin Fossum, Jonas Eckel, Oslo (Cappelen), 2003, ISBN 82-02-23182-5.

Karin Fossum, Gestrand, vertaald door Annemarie Smit, Antwerpen/Amsterdam (Standaard/Athos), 2006, ISBN 90-8549-031-6

Natt til fjerde november

Karin Fossum, Natt til fjerde november, Oslo (Cappelen CUB), 2004, ISBN 978-82-02-23514-7

Karin Fossum, De nacht van vier november, vertaald door Annemarie Smit, Antwerpen/Amsterdam (Standaard/Athos), 2006, ISBN 978-90-223-2120-1

Brudd

Karin Fossum, Brudd, Oslo (Cappelen CUB-serien), 2007, ISBN 978-82-02-27639-3

Den onde viljen

Karin Fossum, Den onde viljen, Oslo (Cappelen Damm), 2010, ISBN 978-82-02-32491-9

Karin Fossum, Kwade wil, vertaald door Annemarie Smit, Antwerpen (Standaard Uitgeverij), 2009, ISBN 978 90 223 2388 5

De recensie van Knut Hansen stond in "Dagbladet" van 18.09.2008

Varsleren

Karin Fossum, Varsleren, Oslo (Cappelen Damm), 2010⁵, ISBN 978-82-02-32417-9

Karin Fossum, De Waarschuwer, vertaald door Annemarie Smit, Amsterdam/Antwerpen (Anthos/Manteau), ISBN 978-90-223-2525-4

De recensie van Turid Larsen stond in Dagsavisen van 11.08.2009
<http://www.dagsavisen.no/kultur/boker/article431593.ece>